

SAĞLIK HİZMETLERİNİN LİBERALLEŞTİRİLMESİ*

Burhan AKDEMİR**

Sağlık hizmetlerinin liberalleştirilmesi, genel olarak her kademedeki sağlık personelinin ve sağlık hizmet kuruluşlarının serbest rekabet ekonomisi kurallarına uygun olarak hizmet vermelerinin ve faaliyet göstermelerinin, vatandaşların kamu ve özel nitelikteki istediği doktoru, hastane, poliklinik, muayenehane, laboratuvar vb. sağlık kurumlarını serbestçe seçme hakkına sahip olmalarının sağlanması şeklinde tanımlanabilir (1).

Serbest rekabet şartlarının doğal sonucu olarak sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi, yaygınlaştırılması ve kalitesinin yükseltilmesiyle bu hizmetler gerek hizmetten yararlanan kişiler gerek hizmeti veren personele eziyet olmaktan kurtarılmış olacaktır. Böylece vatandaşlar insan haysiyetine yaraşır şekilde medeni seviyede sağlık hizmetlerinden yararlanma imkanına kavuşturulmuş olacaklardır.

Sağlık hizmetlerinin liberalleştirilmesinin nüfusun tamamını kapsama alan bir GENEL SAĞLIK Sİ-GORTASI'nın oluşturulmasıyla birlikte ele alınması sistemin esasını teşkil etmektedir.

Daha önce yürürlüğe konulan "Tamgün" ve "Sosyalizasyon" uygulamaları dikkate alındığında, sözkonusu programların toplumun ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığı, hastaların ve doktorların sağlık kurumlarına ve birbirlerine bağımlı hale geldiği görülmektedir. Gerek kamu ve özel kuruluşlarda çalışanlar gerek kırsal alandan sağlık sorunlarına çözüm aramak için kentlere gelen kişiler sıra (gün) alabilmek, muayene ve tedavi olabilmek için genellikle saatlerce, günlerce ya da aylarca beklemek zorunda kalmamaktadır (1). Bu durum ise milli ekonomi açısından büyük oranda kaynak israfına sebep olmaktadır.

Diğer taraftan, Ülkemizde aynı zamanda bir çok kamu ve özel kuruluş çalıştırdığı personeline istediği doktoru, hastane laboratuvarı seçebilme imka-

nını veren bir sağlık hizmet programı uygulanmaktadır.

Önerilen liberal sağlık sisteminin gereği olarak, sağlık hizmetlerinin bürokratik ve devletçi yapıdan çıkarılarak, kamu ve üniversitelere bağlı olan hastane ve benzeri sağlık hizmet kurumlarının işletme esasına göre döner sermayeli kuruluşlar halinde faaliyet göstermeleri ve bu kuruluşlarda kadro karşılığı sözleşmeli personel istihdam edilmesi sözkonusudur. Döner sermayeden elde edilecek gelirin belirli bir oranının sağlık hizmetlerine doğrudan ve dolaylı katkıda bulunan sağlık hizmeti personeline verimli ve etkin çalışma karşılığında hizmet primi olarak ödenmesi, geri kalan miktarın ise araç, gereç, araştırma ve diğer ihtiyaçlar için kullanılması önem taşımaktadır.

Sağlık hizmetlerinin geliştirilmesinde ana hedef, Ülkemizin kalkınmasının temel unsuru olan insana yeterli ve kaliteli sağlık hizmetlerinin verilebilmesinin gereği olarak gelişmiş batı ülkelerinde sunulan modern sağlık hizmetlerinin seviyesine ulaşılmasıdır. Bunun için ÇAĞDAŞ TIP BİLGİSİ ve İLERİ TEKNOLOJİ kullanarak her türlü sağlık hizmetinin verimli bir şekilde üretilmesi önem taşımaktadır.

Ancak, günümüzde tıp alanındaki bilgi ve teknolojik gelişmenin yakından izlenmesini ve sonuçlarından Ülkemiz sağlık hizmetlerinde yararlanılmasını da temin amacıyla her konudaki sağlık araştırmalarının daha fazla yapılmasına imkan sağlanması için yeterli ölçüde kaynak ayrılması gerekmektedir.

Araştırma ve değerlendirme faaliyetleri açısından Ülkemizde sağlık sorunlarının hızlı bir şekilde izlenmesi ve sağlık bilgi bankasının oluşturulması amacıyla bir ilde SAĞLIK BİLGİ İŞLEM MERKEZLERİ'nin kurulması ve bu merkezler arasında sağlıklı bir bilgi akım sisteminin geliştirilmesi son derece önemlidir.

Sağlık hizmetlerinde ihtisaslaşmanın çok önemli olduğu bilinmektedir. Günümüzde tıp bilimi ve tek-

* Mart 1987'de DPT Sosyal Planlama Başkanlığı'nca yayınlanmıştır.

** DPT Uzmanı

noloji alanındaki hızlı gelişmelere bağlı olarak Ülkemizde de ihtisas hastanelerine olan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Bu noktadan hareketle, kamu ve üniversitelere bağlı olan hastanelerin çoğunlukla birer İHTİSAS KURUMLARI durumuna getirilmeleri kaçınılmazdır. Ayrıca. ÖZEL İHTİSAS HASTANELERİ ve VAKIF İHTİSAS HASTANELERİ'nin kurulmasını teşvik edici tedbirlerin hızla alınması gerekmektedir. Böylece, kamu, özel ve üniversite nitelikli tam teşekküllü ihtisas hastanelerinin sayıca artması ve bu kurumların ileri teknoloji kullanarak verimli hizmet üretmesiyle Türk Toplumunu yüksek kalitede sağlık hizmetlerine kavuşturulmuş olacaktır.

Diğer taraftan, sağlık ocaklarının bugünkü hizmet kapsamı genişletilerek kamu, özel ve üniversite hastaneleri ile koordineli çalışacak şekilde röntgen, laboratuvar vb. üniteleri kapsayan; her türlü koruyucu sağlık hizmetlerini ve ayakta tedavi edici poliklinik hizmetlerini içeren geniş kapsamlı hizmet veren sağlık kuruluşları durumuna getirilmeleri, bütün il ve ilçelerde yeterli sayıda kurularak faaliyete geçirilmeleri önerilmektedir. Hastanelerin birer kolu niteliğinde hizmet verecek olan bu GENİŞ KAPSAMLI SAĞLIK OCAKLARI hastaneler gibi işletme esasına göre döner sermayeli kuruluşlar olarak faaliyet göstereceklerdir.

Aynı şekilde, hastanelerle koordineli olarak çalışacak röntgen ve laboratuvar ünitelerini de kapsayan ÖZEL POLİKLİNİK'lerin kurulmasının teşvik edilmesi, hastanelerdeki yükün hafifletilmesi ve hizmetlerin kaliteli olarak yaygınlaştırılması bakımından son derece önemlidir.

Sağlık hizmetlerinin yurt sathına yaygınlaştırılmasında özel sektör katılımının sağlanmasının önemi nedeniyle; özel hastanelerin, polikliniklerin, laboratuvar vb. sağlık kuruluşlarının Kalkınmada Öncelikli Yörelere kurulmasını ve faaliyete geçmesini sağlayan teşvik tedbirleri geliştirilmelidir.

Böylece, kamu, özel ve üniversite ihtisas hastaneleri yanında, bu kuruluşlarla koordineli olarak çalışacak geniş kapsamlı sağlık ocaklarının, özel poliklinik ve laboratuvarların yeterli sayıda kurulması; vatandaşların istediği doktoru ve sağlık kuruluşunu serbestçe seçme hakkına sahip olması;

1. Hastanelerdeki yığılmaları sona erdirecek,
2. Her kademedeki sağlık personelinin hastalarla ilişkilerini iyileştirecek;
3. Sağlık hizmetlerinin kalitesini büyük ölçüde geliştirecek.
4. Hizmetten memnun olmayı artıracaktır.

SAĞLIK HİZMETLERİNİN LİBERALLEŞTİRİLMESİ İLE HİZMETLERİN ETKİNLEŞTİRİLMESİ VE YAYGINLAŞTIRILMASI İLKELERİ

Türkiye'de sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi, dengeli bir şekilde yurt sathına yaygınlaştırılması, verimliliğinin ve kalitesinin yükseltilmesi, hastanelerdeki yığılmaların önlenmesi ve toplumun bu hizmetlerden haysiyetli bir şekilde yararlanmasının temini bakımından önemli olan noktalar özetle:

1. Kişilerin istediği kamu ve özel nitelikteki doktoru, hastane, muayenehane, poliklinik, laboratuvar vb. sağlık kuruluşlarını serbestçe seçme imkânına kavuşturulması.

2. Sağlık hizmetlerinin bürokratik ve devletçi yapıdan çıkarılarak serbest rekabet ekonomisi şartlarında hızla geliştirilmesi ve çağdaştırılması.

3. GENEL SAĞLIK SİGORTASI ve aynı isimle bir fon kurulması.

4. Uluslararası modern sigortacılık esaslarına göre ÖZEL SİGORTACILIK hizmetlerinin güçlendirilmesi.

5. Kamu ve üniversite hastanelerinin çoğunlukla İHTİSAS HASTANELERİNE dönüştürülmesi,

6. ÖZEL İHTİSAS HASTANELERİ ve VAKIF İHTİSAS HASTANELERİ'nin kurulması ve teşvik edilmesi,

7. Röntgen laboratuvar vb. üniteleri kapsayan ve bütün poliklinik hizmetlerini verebilecek GENİŞ KAPSAMLI SAĞLIK OCAKLARI'nın kurulması,

8. Koruyucu ve ayakta tedavi edici hizmetlere yönelik komple sağlık hizmeti veren ÖZEL POLİKLİNİK'lerin kurulmasının teşvik edilmesi,

9. Her kademedeki sağlık personelinin ve sağlık kuruluşlarının serbest rekabet ekonomisi kuralına göre faaliyet göstermelerinin sağlanması,

10. Sistemin aksamadan işlenmesinin gereği olarak etkin bir denetim mekanizmasının kurulması,

11. Kamu, özel ve üniversite nitelikli sağlık kurum ve kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanması,

12. Ülkemizdeki her kademedeki sağlık personeli, sağlık kuruluşu vb. mevcut kaynakların rasyonel (akılcı) şekilde değerlendirilmesi ve atıl kapasitelerin kullanılabilir hale getirilmesiyle kaynak istatfının önlenmesi,

13. Sağlık personelinin serbest piyasa şartlarına göre istihdam edilmesi,

14. Sağlık kuruluşlarının serbest rekabet ekonomisi şartlarında işletme esasına göre döner sermayeli

15. Sağlık kuruluşlarında ücret sistemlerinin iş, verim, liyakat ve kıdem değerlendirmesi tekniklerine göre düzenlenmesi,

16. Sağlık kuruluşlarında ÇAĞDAŞ TIP BİLGİSİ ve İLERİ TEKNOLOJİ kullanılması ve bu konudaki gelişmelerin izlenmesi,

17. Sağlık araştırmalarının daha fazla yapılmasına imkan sağlanması için yeterli ölçüde kaynak ayrılması,

18. Sağlık bilgi bankasının oluşturulması ve çeşitli sağlık sorunlarının seyrinin hızlı bir şekilde izlenmesi amacıyla her ilde SAĞLIK BİLGİ İŞLEM MERKEZLERİ'nin ve bu merkezler arasında bilgi akım sisteminin kurulması,

19. Her kademedeki sağlık personelinin hastalarla ilişkilerinin iyileştirilmesine yönelik hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi,

20. Kalkınmada Öncelikli Yörelere özel hastane, poliklinik ve laboratuvarların açılmasını teşvik edici, kolaylaştırıcı tedbirlerin geliştirilmesi,

21. Kalkınmada Öncelikli Yörelere çalışmayı cazip hale getirmek amacıyla sağlık personeline kadro karşılığı yüksek sözleşme uygulanması, personelin lojman ve diğer sosyal ihtiyaçlarının sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınması

şeklindeki uygulamalar olarak ifade edilebilir.

Böylece, sağlık hizmetlerinin liberalleştirilmesiyle gelişmiş batı ülkelerindeki modern sağlık hizmetlerinin seviyesine hızlı bir şekilde gelmeyi sağlayacak önemli adımlar atılmış olacaktır.

GENEL SAĞLIK SİGORTASI

Sistemin düzenlenmesi, özendirilmesi ve denetimi bakımından Devlete önemli görevler düşmektedir. Sağlık hizmetlerinde verimliliğin ve kalitenin artırılması yanında bu hizmetlerden yararlanmanın güvence altına alınması da son derece önemlidir.

Bu nedenle, Genel Sağlık Sigortası sisteminde nüfusun tamamının sigorta kapsamına alınması ve sağlık hizmetlerinden yararlanma güvencesine kavuşturulması esastır.

Güçlü bir sağlık sigortası sisteminin oluşturulması güçlü finansman kaynaklarının temin edilmesine bağlıdır. Bu kaynakların sigorta bünyesinde kurulacak olan GENEL SAĞLIK SİGORTASI FONU'nda birikmesi, fon kaynaklarının rasyonel kullanımını ve etkin denetimi ile sistemin verimli bir şekilde işlemesi gerçekleşmiş olacaktır.

Ülkemizdeki sosyal güvenlik kuruluşlarının prim alacakları ve bunların tahsili konusunda çektikleri güçlükler ve darboğazlar dikkate alındığında, sigortacılık hizmetlerinde nimet-külfet dengesi ilkesinden hareketle Genel Sağlık Sigortası Fonu için düzenli ve sürekli bir şekilde kaynak sağlanması son derece önemlidir. Bunun için de, önerilen sistemin gereği olarak Katma Değer Vergisi hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerce aynı vergi yoluyla belirli oranda elde edilecek vergi gelirleri (1) (fon gelirleri içinde önemli bir ağırlığı olacaktır) doğrudan Genel Sağlık Sigortası Fonu'na aktarılacaktır. Bu durumda, bütün vatandaşların sağlık sigortasının finansmanına iştirakleri sağlanmış olup ayrıca, üst harcama gruplarından alt harcama gruplarına bir gelir transferi gerçekleştirilmiş olacaktır.

Diğer taraftan, sosyal güvenlik kuruluşlarında ki sağlık sigortalarının Genel Sağlık Sigortası bünyesinde birleştirilmesi ve sigortanın aynı isimde sermayel bir Kurum olarak işletmecilik esaslarına göre faaliyet göstermesi büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca, kamu, özel ve üniversite nitelikli sağlık hizmet arzı ile sosyal güvenlik kapsamı içinde organize olmuş sağlık hizmet talebi birlikte serbest piyasada sağlık hizmetlerinin fiyatının gerçekçi bir dengede oluşmasını sağlayacaktır.

Sosyal güvenlik kuruluşu iştirakçisi olup, ancak ödeme gücü bulunmayan kişilerle ilgili bütün ödemeler sosyal yardım amaçlı fon ve kuruluşlarca karşılanmış olacaktır.

Ülkemizde sigortacılık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkin bir duruma getirilmesinde Devletin kurduğu sigorta kurumlarının yanında özel sigorta kurumlarının da güçlendirilmesi gerekmektedir. Özel sigortacılık hizmetlerinin uluslararası modern sigortacılık esaslarına göre Devlet güvencesinde ve denetiminde geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu sistemde Genel Sağlık Sigortası kapsamında olan kişiler isterlerse daha geniş kapsamlı bir sağlık sigortası için ek ÖZEL SAĞLIK SİGORTASI yaptırabilecektir. Genel Sağlık Sigortasıncı karşılanacak sağlık ödemelerinin sınırını aşan masraflar özel sigorta tarafından karşılanmış olacaktır. Böylece etkin ve verimli bir sigorta sistemi gelişmiş olacaktır.

GENEL SAĞLIK SİGORTASI FONU GELİRLERİ

Serbest ekonomi sisteminde Devletin sağlık hizmeti giderlerinin en aza indirilmesi, sağlık hizmetlerinden yararlanmanın karşılığında bütün vatandaşların nimet-külfet dengesi içinde sağlık sigortasının finansmanına katılımlarının sağlanması

amacıyla fona düzenli ve sürekli gelir kaydedecek kaynaklar olarak:

1. Gerçek ve tüzel kişilerce uygulanan Katma Değer Vergisinden,
  2. Her türlü eğlence yerlerinden,
  3. Milli Piyango, Spor Toto, Loto vb. şans oyunlarından,
- belirli oranlarda elde edilecek gelirler ile;
4. Bütçeye konulacak ödenekler,
  5. Sosyal güvenlik kuruluşlarından Genel Sağlık Sigortası Fonu'na aktarılacak birikmiş prim tutarları,
  6. Çeşitli bağış ve yardımlar,
  7. Diğer gelirler.

Genel Sağlık Sigortası Fonu gelirlerini oluşturacaktır.

Ayrıca, kamu ve özel bütün kuruluşların, serbest piyasadan karşılanması amacıyla, çalıştırdıkları personelin ayakta tedaviyi gerektiren her türlü sağlık hizmeti giderleri kanuni gider niteliğini taşır.

Yukarıda gelir kaynakları belirtilen Genel Sağlık Sigortası Fonu'nun oluşturulması bu konuda mali

ve hukuki düzenlemelerin yapılmasını gerektirmektedir.

SAĞLIK YÜKSEK DENETLEME KURULU

Koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici sağlık hizmetlerinde meydana gelebilecek çeşitli sorunların çözümlenmesinin ve sistemin aksamadan en iyi şekilde çalışmasının sağlanmasında etkin bir denetim mekanizması büyük önem taşımaktadır.

Bu noktadan hareketle, Başbakanlığa bağlı bir SAĞLIK YÜKSEK DENETLEME KURULU'nun kurulması önerilmektedir. Denetleme Kurulunun kamu, özel ve üniversite nitelikli her kademedeki sağlık personelinin çalışmalarının, sağlık kuruluşlarının her yönüyle işleyişinin ve işletme hesaplarının denetiminde geniş kapsamlı görev yetki ve sorumluluk alacak şekilde organize edilmesi son derece önemlidir.

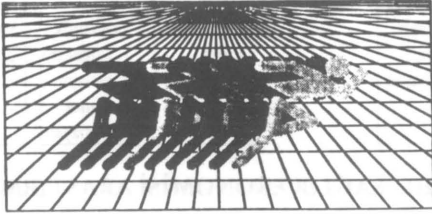
ÜCRET SİSTEMLERİ

Sağlık kuruluşlarında ücret sistemlerinin, mesleğinde yenilikleri izleyerek kendini yenileyen, verimli çalışarak kaliteli hizmet üreten personelin ödüllendirilmesi ve teşvik edilmesi amacıyla iş, verim, liyakat ve kıdem değerlendirme tekniklerine göre düzenlenmesi esastır.

BİR SOSYAL ÖZELLEŞTİRME YÖNTEMİ:

ÇALIŞANLARIN PAY ORTAKLIĞI

(TÜRKİYE UYGULAMASI)

DOÇ.DR.MEHMET ALİ GÜROL
ANKARA, 1994

HAK - İŞ
TÜRKİYE HAK İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU